

«ԱՐԳԵՆՈՑԱՊԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԼԻՐ»
ՊՈԱԿ

2024 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ
ԿԻՍԱՄՅԱՆԿԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

reserveparksnco@env.am

(010) 688204

«Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ում

2024թ-ի 1-ին կիսամյակում կատարված աշխատանքների

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող «Ջրվեժ» անտառապարկում գիտաաշխատողների կողմից իրականացվել են էկոկրթական շրջայցեր՝ «Մխիթար Սեբաստացի», «Արեգնազան», «Անտիկյան» կրթահամալիրի կրթահամալիրների, «Շիրակացու ճեմարանի», «Դաչա» ամառային ճամբարի, Հրանտ Դինքի 44, Աբովյանի թիվ 10 հիմն., Երևանի թիվ 186, Ջրվեժի միջնակարգ, Ակունքի միջնակարգ, Աբովյան քաղաքի թիվ 10 միջնակարգ, Վաղարշապատի Մ. Խորենացու անվան թիվ 10 ավագ դպրոցների, և «Բարի մամա» հասարակական կազմակերպության սաների հետ:

«Վայրի բնության միջազգային օրվա» կապակցությամբ Կազմակերպության գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից իրականացվել է միջոցառում Կոտայքի մարզի Ձորաղբյուրի Վ. Կարապետյանի անվան միջն. դպրոցի աշակերտների համար: Միջոցառման շրջանակներում քննարկվել է օրվա կարևորության և Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող տարածքների վայրի բուսականության, և էնդեմիկ միջատ հանդիսացող Արարատյան որդան կարմիրի - *Porphrophora hammelii* Brandt մասին:

Անտառների միջազգային օրվա կապակցությամբ նկարահանվել և հրապարակվել է տեսահոլովակ «Ջրվեժ» անտառապարկի և Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկի հիմնադիր Հրանտ Ավագյանի կյանքի և գործունեության մասին:

Ապրիլի 16-ին, Երկրի օրվան ընդառաջ իրականացվել է դաս-միջոցառում, որն ամփոփվել է ծառատունկով: Միջոցառումն իրականացվել է քաղաք Աբովյանի թիվ 2-րդ դպրոցի աշակերտների հետ: Ծառատունկի շրջանակներում ստեղծվել է բարդիների ծառուղի՝ 52 գծմ երկայնքով:

Ապրիլի 26-ին, Կազմակերպության գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից իրականացվել է էկոկրթական և էկոդաստիարակչական դասընթաց՝ «Առանց թափոնների միջավայր» խորագրով: Միջոցառման շրջանակներում ներկայացվեց աշխարհում թափոնների կայուն կառավարման և վերամշակման անհրաժեշտության խնդրի լուծման մասին: Ինչպես նաև աշակերտները փորձեցին թափոնները վերահիմաստավորել՝ իրենց գաղափարներով:

Հայտարարված գարնանային համապետական ծառատունկի շրջանակում ծառատնկումներ են իրականացվել Կազմակերպության Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկում, «Զիկատար» պետական արգելավայրում, Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում և «Զրվեժ» անտառպարկում:

Կազմակերպության գիտության բաժնի և Ա. Թախտաջյանի անվան բուսաբանական ինստիտուտի աշխատակիցների հետ, «Զրվեժ» անտառպարկում իրականացվեց վայրի ծիրանենու ծաղիկների հավաք՝ լաբորատոր պայմաններում ստուգելու ծաղկի փոշեհատիկները:

Մայիսի 01-ին, Ստեփանավանի արվեստի դպրոցի սաների հետ համատեղ իրականացվեց միջոցառում Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկի սեզոնային բացման կապակցությամբ:

«Դաչա» ամառային ճամբարի սաների հետ «Զրվեժ» անտառպարկում իրականացվել է էկոարշավ:

Կենսաբազմազանության միջազգային օրվա առթիվ «Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ի գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից «Զրվեժ» անտառպարկում, դպրոցականների համար իրականացվել է էկոլոթական միջոցառում: Միջոցառման շրջանակներում աշակերտները իրականացրին սոճու սերմնացան հատուկ նախատեսված սերմնաբաժակների մեջ և վերջում ամփոփվեց քայլարշավով, որի ժամանակ ներկայացվեց անտառպարկի կենսաբազմազանությունը:

«ՄԻՐ» հեռուստաընկերության կողմից, Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում նկարահանվել է տեսահոլովակ՝ դենդրոպարկում փոշոտման շրջանի մասին:

Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում այցելուների մուտքը ավելի հարմարավետ դարձնելու համար, հերթեր չգոյացնելու նպատակով, վերակառուցվել և նոր համակարգ է տեղադրվել:

Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող «Հանքավանի ջրաբանական» պետական արգելավայրում և Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում, Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան և Երևանի մանկավարժական պետական համալսարանների ուսանողների հետ անցկացվել է ուսումնական պրակտիկա:

Սոցիալական ցանցերի միջոցով կատարվել է իրազեկումներ Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող տարածքներում ամենօրյա կատարված աշխատանքների վերաբերյալ, նկարահակվել են իրազեկման տեսահոլովակներ:

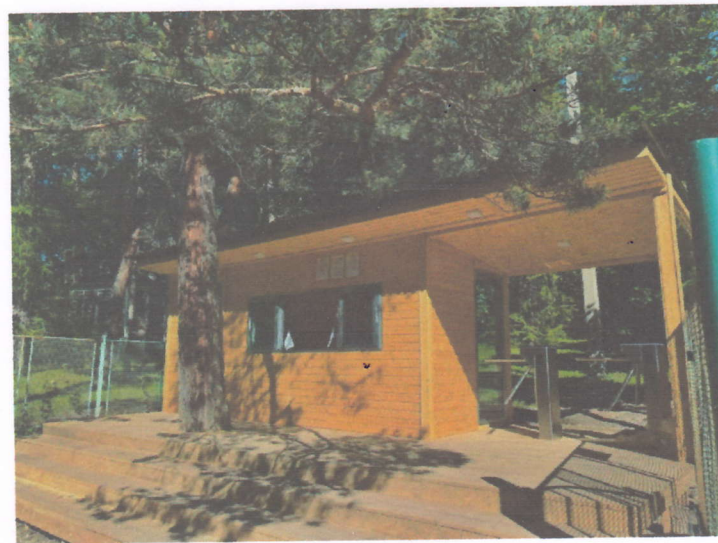
Հունիսի 08-ին, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի «ՍոֆթԿոնստրակտ» ՓԲԸ-ի և «Զրվեժ» անտառպարկի աշխատակիցների մասնակցությամբ իրականացվել է շաբաթօրյակ: Մաքրվել են անտառպարկի շուրջ 50 հեկտար տարածքը, ճանապարհները և լիճը, ինչպես նաև տնկվել են տոսախի և արմավաշուշանի թփեր:

«ՄԻՐ» հեռուստաընկերության կողմից նկարահանվել է «Էրեբունի» պետական արգելոցը և արգելոցում աճող վայրի ցորենները, լուսաբանելով ցորենների կարևորությունը, աճելավայրը և պահպանվող տարածքում իրականացվող աշխատանքները:

Տարված լրատվական և գովազդային ակտիվ աշխատանքների արդյունքում, «Զրվեժ» անտառպարկում միջոցառումների, նկարահանումների, ֆուրջետային ծառայությունների և իրականաված ծրագրերի մեջ զգալի աճ է գրանցվել:

Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող «Զրվեժ» անտառպարկում ապրիլ ամսին ունեցել ենք թվով 27482, Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում թվով 20839 և Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկում թվով 125 այցելուներ:

«Էրեբունի» պետական արգելոց

Արգելոցի տարածքում տարածված հազվագյուտ անհետացող և ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված տեսակների գիտական ուսումնասիրությունների և մոնիթորինգ իրականացնելու արդյունքում պարզվեց, որ արգելոցի ֆլորան փոփոխություն չի կրել: Դիտարկումների արդյունքով բուսականությունը փառթամ էր՝ ինչը պայմանավորված է 2024 թվականի եղանակային պայմաններով՝ տեղումներով:

Գիտարշավը իրականացվել է երթուղային եղանակով, հատկապես աչքի էր ընկնում ՀՀ կարմիր գրքում գրանցված Հացազգիներից Poaceae՝ Յորեն Բեոտականը *Triticum boeoticum* Bolss, որը գերակշռում էր առաջացնելով բարձր բուսուտներ: Յորեն ուրարտուն *Triticum urartu* Tumanian ex Gandilyan և Յորեն արարատյանը *Triticum ararticum* Jakubz շատ քիչ հանդիպեցին՝ վերջիններս հանդես էին գալիս որպես առանձնյակներ:

Այս տարի հատկապես աչքի էր ընկնում և զգալի տարածքներ էր զբաղեցնում Բարդաձաղկավորներից Asteraceae՝ Վարդատերեփուկ մուշկայինը *Amberboa moschata* (L.)D: Բարդաձաղկավորներից Asteraceae՝ Տերեփուկ երևանյանը *Centaurea erivanensis* (Lipsky) Bordz. և Հովանոցավորներից Apiaceae Ակտինոլեմա խոշորաբաժակը *Actinolema macrolema* Boiss, որոնք հանդիպում էին օջախներով:

Թարմացվում են հերբարիումները և ճշտվում ցուցակները:

«Որդան կարմիր» պետական արգելավայր

«Որդան կարմիր» պետական արգելավայրի Ջրառատի և Արագափի տեղամասերում բուսականությունը ճնշված էր:

Ջրառատի տեղամասում ճանապարհից 400մ դեպի արգելավայր նկատվում էր Որդանախտը *Aeluropus*, վերջիններս ծաղկած էին և հանդես էին գալիս առանձնյակներով: Նախկինում հրդեհված տարածքում Որդանախտը տարածված էր մասսայական: Տեղամասում դոմինանտ էր Եղեգ սովորականը *Phragmites australis* :

Արագափի տեղամասում բուսականությունն ավելի փառթամ էր: Այստեղ ևս Որդանախտը հանդես էր գալիս առանձնյակներով, որոշ հատվածներում տարածված էր մասսայական:

2024 թվականի կատարած ֆլորայի ուսումնասիրությունների արդյունքում արգելավայրի երկու տեղամասերում էլ Գաղձ *Cuscuta* չհանդիպեց: Ուխտափուշ սովորականը *Alhagi pseudoalhagi* նախորդ տարիների համեմատությամբ ավելի քիչ էր:

Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքում արգելավայրի ֆլորան փոփոխություն չի կրել: Հավաքագրված նյութերի հիման վրա պատրաստվում են հերբարիումներ և թարմացվում ցուցակները:

«Հանքավանի ջրաբանական» պետական արգելավայր

Արգելավայրի ֆլորայի ուսումնասիրության միջոցառման շրջանակներում իրականացվում են հավաքված նյութերի ուսումնասիրություն: Արգելավայրից նախորդ տարի հավաքված բուսատեսակները ճշտվել են: Կատարվում են ուսումնասիրություններ արգելավայրի տարածքից հավաքված բուսատեսակների և նրանց աճելավայրերի, որպեսզի դաշտային աշխատանքները ավելի արդյունավետ իրականացվեն: Կատարված ուսումնասիրությունների և հավաքված բուսատեսակների հիման վրա կազմվել են արգելավայրի ֆլորայի բուսատեսակների ցուցակները՝ խոտաբույսերի և ծառաթփատեսակների տեսակային կազմի ցուցակները առանձին-առանձին:

«Ջերմուկի ջրաբանական» պետական արգելավայր

Կատարվել է նախորդ տարիներից արգելավայրի տարածքից հավաքված հերբարիումների տեսակային կազմի ճշգրտում:

Ճշտվել են արգելավայրում աճող «Կարմիր գրքում» գրանցված *Gladiolus kotschyanus* Boiss - Թրաշուշան Կոչիի և Ճակնդեղ խոշորարմատ - *Beta macrorhiza* Stev. տեսակների, ինչպես նաև Հայաստանում էնդեմիկ տեսակներ *Grossheimia caroli-henrici* (Gabrielian et Dittr.) Gabrielian - Գրոսհեյմիա Կարլ-Հենրիի, *Pyrus daralagezi* Muik - Տանձենի դարեղեգեսի և *Pyrus gergerana* Gladkova - Տանձենի հերիեր աճելատեղերը:

«Ձիկատար» պետական արգելավայր

Կատարվելու է ուսումնասիրություն, անտառային մասում հատված ծառուտներում սերմնային և կոճղաշիվային վերականգնման ուղղությամբ: Այցելուների շենքի հարակից հատվածում տնկվել են Շուշանազգիների - *Liliaceae* ընտանիքին պատկանող մշտադալար թփեր՝ Արմավաշուշաններ- *Yucca*: Բացատային հատվածում շուրջ 1000 քմ. մակերեսի վրա տնկվել են Տանձենու - *Pirus*, Ընկուզենու - *Juglans*, Բարդ - *Populus* տնկիներ: Ցանվել են Ձիակասկի - *Aesculus* սերմեր: Ընդլայնվել է Ծնեբեկի - *Asparagalus* դաշտը:

Տնկարանում իրականացվել է խնամքի աշխատանքներ: Արգելավայրի տարածքում պարբերաբար կատարվել են մաքրման և խնամքի աշխատանքներ:

Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկ

Կատարված ուսումնասիրությունների ընթացքում, պարզվեց որ դենդրոպարկի ծառաթփատեսակների տեսակային կազմը փոփոխություն չի կրել: Դենդրոպարկի ջերմատանը ցանվել են Սոճի Իտալականի - *Pinus Pinea* սերմեր որոնց ծիլերի մոտ նկատվել է աճի դինամիկա, որը նոր տեսակ է դենդրոպարկում և նպատակ է հետապնդում Կազմակերպության դենդրոպարկեր և «Ջրվեժ» անտառպարկ տեղափոխելու՝ ծառաթփատեսակների տեսակային կազմը հարստացնելու համար: Քիչ քանակությամբ կտրոնավորվել է Մետասեքվոյա գլիպտոստրոբոիդային - *Metasequoia gypstroboides* Hu et Cheng տեսակից, վերջիններիս մոտ զգալի աճ էր նկատվում: 2024 թվականի գարնանը կտրոնավորվել են՝ Գիհի սրատերև - *Juniperus oblonga* M. B., Գիհի բազմապտուղ - *Juniperus polycarpus* C. Koch., Գիհի վիրգինյան - *Juniperus virginiana* L., Տնսախ մշտադալար - *Buxus sempervirens* L.:

Դենդրոպարկ է ներմուծվել և կտրոնավորվել Վարդագգիների *Rosaceae* ընտանիքի Կերի *Kerria* թփատեսակը, որը նոր տեսակ է դենդրոպարկի համար:

Ամենօրյա աշխատանքների շրջանակներում խնամվել են վարդերը, էտվել են թփերը և հնձվել է խոտը: Տնկիները ջերմատնից տեղափոխվել են տնկարան:

Հունիս ամսվա տեղացած ուժգին անձրևի և կարկուտի հետևանքով վնասվել են ջերմատան որոշ հատվածներ և կտրվել են ծառերի, թփերի ճյուղերը: Աշխատակիցների օգնությամբ վերանորոգվել է ջերմատան ապակիները և տարածքը մաքրվել է կտրված ճյուղերից:

Վանաձորի «Ժ. Սարուխանյանի անվան» դենդրոպարկ

Վանաձորի «Ժ. Սարուխանյանի անվան» դենդրոպարկը գտնվում էր շատ լավ վիճակում՝ մաքուր և խնամված: Ծառաթփերի տեսակային կազմը պահպանված է: Գիտարշավի ընթացքում բուսական աշխարհի ուսումնասիրության, նրանց տեսակային կազմի ցուցակները թարմացնելու նպատակով տարածքից հավաքվել են հերբարիումներ: Գիտարշավի ընթացքում դենդրոպարկի տարածքում իրականացվում էր խնամքի, թփերի ձևավորման և մաքրման աշխատանքներ:

Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկ

Դենդրոպարկի տեսակային կազմը պահպանվել է, տարածքը գտնվում է խնամված և մաքուր վիճակում: Դենդրոպարկի տեսակային կազմը համալրվել է Կծոխուր ազգիների-Berberidaceae ընտանիքին պատկանող նոր՝ Կծոխուր Սոուլի-Berberis Soulieana տեսակով:

Դենդրոպարկի տարածքում տնկվել են Եղևնու -Picea, Լորենու - Tilia, Հացենու -Fraxinus, Բարդու-Populus, Հոնի - Cornus, Եղրևանու - Syringa տնկիներ և Տոսախի - Buxus թփեր: Տնկարանը գտնվում է խնամված և լավ վիճակում: Դրվել են Թույայի -Thuja, Գիհու- Juniperus կտրոններ:

Դենդրոպարկի տարածքը ամեն օր մաքրվում է թափուկից և կենցաղային աղբից: Հնձվել է տարածքի խտուր:

Իջևանի «Դենդրոպարկ»

Իջևանի դենդրոպարկի տեսակային կազմը վերջին տարիներին զգալի փոփոխություն է կրել, ինչը գրանցվել է 2023 թվականի գիտարշավի ընթացքում:

2024 թվականին իրականացրած դաշտային ուսումնասիրությունների արդյունքում անցյալ տարվա համեմատ . այս տարի ծառաթփատեսակները գտնվում էին ավելի լավ վիճակում, ինչը պայմանավորված է այս տարվա մայիս ամսին տեղացած անձրևների հետ:

Իրականացրած գիտարշավի ընթացքում հավաքվել է հերբարիումներ, վերջիններիս տեսակները ճշտվում և թարմացվում են ցուցակները:

«Զրվեժ» անտառպարկ

«Զրվեժ» անտառպարկում ֆլորայի ուսումնասիրության միջոցառումների շրջանակներում իրականացված աշխատանքների ընթացքում կատարվել է տեսակային կազմի ցուցակների ճշգրտում նախորդ տարում հավաքված նյութերի հիման վրա: Իրականացված մոնիթորինգի ընթացքում պարզվել է, որ «Զրվեժ» անտառպարկի որոշ մշտադալար և գեղազարդիչ ծառերը ունեն հատուկ խնամքի, պարարտացման կարիք և տարվել են համապատասխան աշխատանքներ: Գիտության բաժնի աշխատակիցների կատարած շրջայցերի արդյունքում սյունաձև թույաների և գիհի բազմապտուղի մոտ արձանագրվել է սնկային հիվանդություններ, վարակի տարածումը կանխելու նպատակով կատարվել է համապատասխան աշխատանքներ:

Անտառպարկի տարածքում ստեղծվել է կենդանի ցանկապատ *Sonchif-Buxus*, և *Կիպրոս-Ligustrum* թփատեսակներով: Տնկվել են Արմավաշուշանի-*Yucca* թփեր, Բարդու- *Populus* տնկիներ: Աշնանային ծառատունկին ընդառաջ, փորվել են

շուրջ 450 փոսեր: Անտառապարկում իրականացվում են ոռոգման ցանցի ջրագծերի վերանորոգման աշխատանքներ: Բացատային հատվածներում իրականացվել է խոտհնձի աշխատանքներ:

Անցկացվել է մոնիթորինգ՝ անտառապարկում վարձակալների կողմից ներմուծված նոր տեսակների համար, որոնք գտնվում են լավ վիճակում:

1. Մագնոլիա Սուլանժի - *Magnolia soulangana* Soul-Bod
 2. Սոճի - *Pinus sp*
 3. Սոճի սովորական - *Pinus silvestris* L.
 4. Սոճի գելդրիչի - *Pinus heldrichii*
 5. Սոճի սև - *Pinus nigra*
 6. Սոճի ցածրաճ լեռնային - *Pinus mugo*
 7. Կիպրոս օվալափայտ - *Ligustrum ovalifolium* Hassk.
 8. Դրախտավարդ խոշորափայտ - *Hydrangen macrophylla*
 9. Գիհի վիրգինյան - *Juniperus virginiana* L.
 10. Սաֆորա ճապոնական - *Sophora japonica* L.
 11. Խոստեկ - *Caragana*
 12. Սորբարիա արոսափայտ - *Sorbaria sorbifolia* L. A. Br.
 13. Ճապոնական սերկևիլ - *Chaenomela japonica* Thurd.
 14. Գիհի (հիբրիդ) - *Juniperus stam*
 15. Գիհի գետնատարած - *Juniperus procumbes*
 16. Գիհի թեփուկավոր - *Juniperus sguamata*
 17. Գիհի վիրգինյան - *Juniperus virginiana* L.
 18. Սալորենի Կանզա - *Prunus Kanza*
 19. Սալորենի լեռնային - *Prunus mugo*
 20. Հուդայածառ Գրիֆիթի - *Cercis Griffithii* Boiss
 21. Իլենի ճապոնական - *Euonymus japonica* L. f.
 22. Վարդ հիբրիդ - *Rosa hybrida*
 23. Վիստերիա - *Wisteria Nutt.*
 24. Մայրի - *Cedrus sp*
- նոր տեսակներ:

Շարունակվում են անտառապարկի տարածքում դիտարկումները, ճշտվում է տեսակային կազմը և թարմացվում ցուցակները:

«Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ի տնօրենի
պարտականությունները կատարող՝

Հևոն Տեր-Սիմոնյան

Կատ՝
Գիտական աշխատող՝
Էկոտուրիզմի մասնագետ - գիտական աշխատող՝

Հայարփի Գրիգորյան
Սոնա Վարազյան